

nige män. Deras tillgörande faller under allmänhetens dom, då huset står färdigt.

J. V. S.

8 INHEMSK LITTERATUR.

Litteraturblad n:o 3, mars 1859

Den litteratur, vi för gången hafva att anmäla, består för det mesta af skolböcker. Läsaren kan öfverhufvud icke hafva något intresse af att lära känna deras innehåll; ty detta är naturligtvis det gamla, välkända. Icke heller kan någon upplysande kritik af sådana böcker i detta blad komma i fråga. En sådan kan, såsom ofta blifvit erinradt, åstadkommas endast af skolornas lärare; och en noggrannare granskning skulle dertill fordra sitt eget blad och sin egen publik. Vi skulle likväl icke stängt vårt blads spalter för en och annan utförligare recension, om någon sådan blifvit detsamma erbjuden.

Skälet, hvarföre vi dock nu och då anmält nyutgifna skolböcker, är enkelt det, att vi anse det tillhöra den allmänna medborgerliga bildningen att hafva någon kännedom om, hvad som på den inhemska litteraturens fält tilldrager sig. Och då på senare tid den lifligaste rörelsen visat sig inom skolbokslitteraturens område, vore det icke rätt att densamma icke skulle omtalas.

En särskild anledning utgör det, att äfven den Finska skolbokslitteraturen numera börjat tillvexa genom annan försorg än Finska Litteratursällskapets. Detta förhållande har sin stora betydelse såsom utmärkande början af en ny period i den fosterländska kulturen; och det tillhör hvar och en bildad att akta på sådane tidens tecken.

Bland dessa Finska skolböcker intager öfversättningen af Berlins bekanta läsebok i naturkunnighet för folkskolor ett utmärkt rum. Det Svenska originalet torde väl länge varit begagnadt åtminstone i real- och vixelundervisnings-skolorna. Beklagligen äro lägre elementarskolorna förvandlade till latinskolor, jemförelsevis gagnlösa för andra lärjungar än för dem, hvilka öfvergå till de högre skolorna och fortsätta sin kurs ända till universitetet. Ty det stora flertalet, som på denna långa väg, vid någon punkt afbryter sina studier, skiljes från skolans undervisning med ett kunskapsförråd, i allt inskränkt till de första elementerna, i allt otillräckligt såsom grundlag för fortsatt läsning på egen hand, i allt utan användbarhet i det praktiska lifvet.¹ I lägre elementarskolorna är derföre äfven Berlins läsebok okänd.

Den finska öfversättningens titel är: *Oppikirja Luontotietehesen kansakouluin oppilaisille Tohtori U. J. Berlinilta*. Suomentanut H. G. P. Turussa 1859. Öfversättningen är gjord med stor omsorg, såsom det för ändamålet väl skrifna originalet det förtjenat. Den är också försedd med 60 vackra, i texten tryckta illustrationer. Pappret är vackert och en stor del af trycket är petit. Likväl säljes boken, 10 tryckta ark i pappersband, till det billiga priset 35 kopek silfver. En mera välkommen gåfva än denna har icke kunnat beredas de Finska skolorna i stad och på landet. Der man försummar att mottaga densamma, göra sig skolstyrelser och lärare skyldiga till en oförsvarlig likgiltighet för lärjungarnes bästa.

Från tryckeriet i Kuopio har på P. Aschan & C:s förlag utkommit en

¹ Vi hänvisa till några ord i ämnet längre fram.

ny upplaga af Euklides, sex böcker, *Euklideen Alkeita, kuusi ensimmäistä kirjaa*. Det vore intressant nog att veta, om den tidigare öfversättningen af Kilpinen redan utgått i bokhandeln. Sådant skulle vittna om en serdeles lärgirighet, emedan hittils föga en enda så beskaffad skola torde funnits, att boken i den skulle blifvit begagnad. Terminologin, som i denna öfversättning icke öfverallt var lyckad, har i den nya upplagan blifvit förändrad.

Från samma tryckeri och på samma förlag utgifna hafva kommit oss tillhanda: *Johdatus kansakoulujen järjestyseen &c.* kirjoittanut Reivi T. Rudenschöld – och *Gottfrido tahi Pikku Eräkäs &c.* Genuvevan kirjottajalta, båda öfversatta af Murman.

Hvar och en, som tagit kännedom om grefve Rudenschölds nitiska bemödanden för folkundervisningen i Sverige, måste icke blott högakta hans uppoffrande kärlek för sak, utan äfven med förtroende till hans insigt mottaga de råd för folkundervisningen, han meddelar. Det bevisar sig också i denna författarens skrift, att han talar i följd af vunnun erfarenhet. Icke blott har han lemnat sin tidigare åsigt, att s. k. roteskolor skulle kunna spridas kring församlingarne, för hvilka de s. k. elitskolornas lärjungar skulle utgöra lärare, han yrkar icke ens på fasta elitskolor, utan anser, att äfven läraren för dessa bör vara ambulatorisk. Likaså vill grefve R., att undervisningsämnen skola inskränkas till det nödvändiga, innanläsning, litet kateches, skrifva och räkna. Denna inskränkning bjudes af elitskolornas art; ty då enligt förslaget undervisning komme att i hvarje skola meddelas endast tre månader om året, i tre turer å en månad, blir ingen längre sträckt läsning möjlig. Äfven roteskolorna måste vara ambulatoriska. För båda slags skolor blir hemläsningen nödvändigt hjälpmedel, eller rättare: skolundervisningen kan anses för ett medel att ordna och underhålla undervisningen i hemmet.

Man kan icke bestrida gagnet af skolinrättningar af detta slag, hvilka uppgift är, att tillförsäkra hvarje barn om den oundgängaste grunden för bokligt vetande. Men skall folkskolan stanna dervid, tro vi icke att dess inflytande på folkbildningen kommer att blifva serdeles märkbart. Vi böra dock tillägga, att enligt grefve R:s plan religionsundervisning bör i elitskolan meddelas af presterskapet, och att vi icke förbisett vigten af ett sådant stadgande – om undervisaren är verklig prest.

Men vid ordnandet af alla mensklige förhållanden måste man följa någon fast grundsats. Isynnerhet hämnar det sig snart, om en sådan saknas vid allmänna undervisningens ordnande. Grundsatsen, hvarefter all barnaundervisning bör ordnas, kan icke vara någon annan än den, att bringa barnet till att undervisa sig sjelf. Äfven en rent mekanisk färdighet är illa inlärd, om med den icke följer håg och förmåga att utveckla och fullända densamma. Så mycket mera gäller detta om läskunnigheten. I den lärda skolan som i folkskolan är uppgiften denna, densamma; håg och förmåga att läsa vidare skall medfölja lärjungen ur båda; skilnaden är endast den, att lärjungen ur den förra medförer eller borde medföra förmåga att tillfredsställa denna håg på ett vidsträcktare fält, vidsträcktare icke blott på bredden utan äfven på djupet.

Det kan visst ske, att genom undervisningen i de flyttande skolorna, om religionsundervisningen i dem öfvertages af presterna, eller skolan tillfälligtvis får en religiöst varm och upplyst lärare, barnen vinna håg och förmåga att förkofra sitt vetande i religionen. Men vi anse detta icke vara nog för folkbildningen. Mellan de litterärt bildade och

massan af folket kommer då att kvarstå det stora svalg, som öfverallt visat sig utgöra vår tids egentliga samhällsolycka.

Kan man derföre i de ambulatoriska skolorna icke komma längre – och det synes problematiskt, huru ofta man ens skall kunna komma dertill – så blifva de otillfredsställande. Fasta folkskolor måste inrättas; stor omsorg användas på bildande af lärare och lärarinnor för desamma; nödig kostnad användas för skolornas ändamålsenliga inrättning. Det kan icke hjälpas, att de främst skola komma den förmögnare allmogens barn tillgodo. Ju mer dock landets odling tilltager, desto flera skola dessa läroanstalter blifva, och desto flera bland de fattigas barn skola kunna af dem begagna sig. Kan en sådan skola årligen i församlingen utsända t. ex. 20 lärjungar med kärlek för intellektuel bildning och förmåga att förvärfva den, skola de tvåhundra, som på tie år ur den utgått, inom tjugu år genom lära och exempel omskapa sitt samhälle, dess allmänna vetande och allmänanda. De skola för församlingen blifva, hvad de lärda skolornas alumner äro för landet. 10

Så gagnelig derföre grefve Rudenschölds skrift kan vara till ledning vid inrättandet af det slags skolor, han anser närvarande förhållanden i Sverige tillåta, så föga gynnsamt kan den Finska öfversättningen verka på vår allmoge, om denna genom densamma ledes att tro, att dylika skolor äro för behofvet tillräckliga. 20

Den andra lilla skriften, »Gottfredo» är en vacker berättelse för barn. Vi kunna icke medgifva, att öfversättningen just är ledig, så grammatikaliskt säkert än dess språk är. Bokens yttre deremot utmärker sig likasom öfrigt nyare tryck från Kuopio fördelaktigt mot, hvad som för ett tietal år tillbaka derstädes trycktes.

Samma förlag och tryckningsort hafva en upplaga af *Cornelius Nepos* med noter af A. Helander. Den synes vara fri från tryckfel utom i företalet, som genom ett bortfallet *I* blir obegripligt. Noterna äro hänvisningar till Bruners grammatik. Man finner af dem, hvad en pilt har att läsa, då han hänvisas till t. ex. Gr. 210. 3. Anm. 4. Ännu en bok från samma firma är: *Tria symbola oecumenica, Confessio Augustana atque Decretum Upsaliense* – in usum scholarum. Augsburg. Bekännelsen är aftryckt både på Tyska och Latin med diplomatisk noggrannhet, så att icke en bokstaf af kyrkoläran må gå förlorad. Det hade väl varit lika intressant att se namnena under Upsala beslutet som under den Tyska skriften. De förras innehafvare voro säkert icke mindre kloka, än borgmästare och råd i Nürnberg och Reutlingen, att besluta, hvad millioner efterkommande skola tänka och tro. Bland dem var dessutom också Finland representeradt. 30 40

Vi böra icke uppskjuta att erinra läsarene, att »till förmon för Studentbyggnaden» i bokhandeln säljes:

NÅGRA ORD TILL DEN STUDERANDE UNGDOMEN VID UNIVERSITETET I HELSINGFORS AF UNIVERSITETETS N. V. RECTOR.

Tal af denna art måste hafva sin praktiska syftning för tillfället och beröra derföre vanligen många särskilda omständigheter och förhållanden; hvarföre de icke heller böra betraktas ur synpunkten af vältalighetsöfningar. Deras offentliggörande har sitt stora gagn icke blott derigenom, att sålunda det muntligen sagda kan af åhörarna repeteras och nogare betänkas, utan äfven derföre, att de låta den utom universitetet stående allmänheten, synnerligast ungdomens föräldrar 50

- och målsmän kasta en blick i universitetslivet. Det är vid vårt universitet sällsynt, att sådana meddelanden mellan lärare och lärjungar bringas till allmänhetens kunskap; och det är verkligen förunderligt, att inga anspråk på en större offentlighet från universitetets sida låtit höra af sig. Det vore i sanning icke förvånande, om anspråket skulle sträcka sig äfven till föreläsningarne, och om den bildade allmänheten skulle begära veta, hvad det är, som åt landets ungdom vid universitetet läres. Man kunde med skäl förutsätta, att det borde vara af sådan beskaffenhet, att äfven andra än studenter deraf kunde något lära.
- 10 Meddelandet har visserligen sina svårigheter i ett land med en så inskränkt (till antalet naturligtvis) läsande publik som Finland. Men till omöjligheterna bör det dock icke räknas att äfven i detta land få tryckningskostnaderna för en föreläsningkurs ersatta, isynnerhet som en sådan för offentliggörandet kan betydligt sammandragas.
- Närvarande tal begär af läsaren en uppoffring af 10 kopek silfver. Det skall vara kuriöst att erfara, huru många tegel det förmår förskaffa till studentbyggnadens väggar.

- 20 JURIDISKA AFHANDLINGAR OCH UPPSATSER AF D:R ROBERT LAGUS. OM SKRIFTLIGA URKUNDER SÅSOM BEVISMEDEL. H:FORS 1859.

Ett arbete i juridik utom den akademiska disputationformen! Det är något oerhördt¹ i detta land, eljest så rikt begåfvadt med »skickliga jurister». Förhållandet är här verkligen det, att man aldrig hör talas om skickligt folk i någon annan klass, än handtverkarens och juristernas, af hvilka senare minst hvarje tingssvit har sin »skickliga jurist».

- Litteraturbladets redaktion befinner sig dock i den beklagliga belägenhet, att icke ega någon sådan skicklighet till sitt förfogande. Vi måste vänta, tills någon af de många skickliga tilläfventyrs vill nedlåta sig att åt vårt blads spalter egna om icke en granskning åtminstone en skicklig anmälan af här ifrågavarande arbete.
- 30

Undersökningen afdelas af Förf. i följande kapitel: 1) Om urkunder i allmänhet; 2) Allmänna vilkor för urkunders beviskraft; 3) Offentliga urkunders beviskraft; 4) Privata urkunders beviskraft i allmänhet; 5) Handelsböckers beviskraft; 6) Om skyldigheten att förete urkunder.

- Herr D:r Lagus har nyligen offentliggjort en vidlyftigare, på omfattande forskning stödd akademisk afhandling: »Om oäkta barns rättsförhållande till familjen». Detta blad har i senaste årgång haft att glädja sig af tvenne utmärkta uppsatser angående skråväsendet och arbetets frihet af samma författare. Måtte denna på detta fält sällsynta produktivitet mana till efterföljd, så att i detta land må kunna talas om äfven en juridisk litteratur.
- 40

J. V. S.

¹ Det bör nämnas, att under årets lopp äfven ett stort länge förberedt lagverk träd i dagen. Såsom icke tillhörande de lyckliga, hvilka hugnats med exemplar af detta dyra verk, äro vi dock icke ens i tillfälle att anföra dess titel.